

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar
om ändring av lagen om depositionsbankernas verksamhet och
lagen om andelslag**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att till lagen om depositionsbankernas verksamhet och lagen om andelslag fogas ett stadgande enligt vilket bankerna och sådana andelslag som bedriver sparkasseverksamhet skall ha en begränsad kvittningsrätt. Det föreslås att en bank eller ett andelslag med sin motfordran inte får kvitta sådana medel som finns på en privatpersons konto eller anvisats bli betalda till honom och som enligt lag inte får utmätas.

Banken eller andelslaget skall före kvittningen reda ut om medlen kan utmätas. Kvittning kan dock krävas också utan att utmätningensbarheten reds ut, om en utredning inte är möjligt utan oskäligt besvär. I ett sådant fall skall banken eller andelslaget i samband med kvittningsyrkandet informera kontoinnehavaren om kvittningsbegränsningen och förutsätt-

ningarna för återgång av kvittningen. Kvittningen återgår om kontoinnehavaren inom föreskriven tid lägger fram utredning om att medlen inte får utmätas. Syftet med skyldigheten att lämna information är att garantera att kvittningen är lagenlig och att göra det möjligt att ett felaktigt förfarande omedelbart kan korrigeras.

Kvittningsbegränsningen skall inte tillämpas när kontot debiteras med stöd av en uttrycklig fullmakt som kontoinnehavaren gett. Förslaget skall således inte förhindra s.k. direktdebiteringar. Om kontoinnehavaren så önskar, kan en bank i fråga om t.ex. låneamorteringar direkt debitera kontot.

Avsikten är att lagarna skall träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida		Sida
PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1	5. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	8
ALLMÄN MOTIVERING	3	DETALJMOTIVERING	9
1. Nuläge	3	1. Lagförslagen	9
1.1. Allmänt	3	1.1. Lagen om depositionsbankernas verksamhet	9
1.2. Utmätning begränsningar och kvittning ..	3	1.2. Lagen om andelslag	10
1.3. Bankspektionens anvisningar	4	2. Ikraftträdande	10
1.4. Situationen i vissa andra länder	5	LAGFÖRSLAGEN	11
1.5. Bedömning av nuläget	5	1. Lag om ändring av lagen om depositionsbankernas verksamhet	11
2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen .	6	2. Lag om ändring av lagen om andelslag	12
3. Propositionens verkningar	7		
4. Beredningen av propositionen	8		

ALLMÅN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Allmänt

När fordringar kvittas upphör motstående fordringar av samma art att gälla till den del de täcker varandra. Stadganden om kvittning finns bland annat i utsökningslagen, konkursstadgan, lagen om skuldebrev (622/47), förordningen om preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer (preskriptionsförordningen) och lagen om arbetsavtal (320/70).

En kvittning kan grunda sig antingen på ett avtal mellan parterna eller på den ena partens yrkande. Om parterna kommer överens om kvittningen, kan de i princip också fritt avtala om hur den skall ske och om de övriga villkoren. Om endast den ena parten yrkar på kvittning, krävs det att vissa förutsättningar är uppfyllda för att kvittningen skall kunna ske. Dylika allmänna förutsättningar för kvittning är att fordringarna står mot varandra, är av samma art och är indrivningsbara.

Fordringarna *står mot varandra* när parterna samtidigt är varandras borgenär och gäldenär. Enligt 18 och 28 §§ lagen om skuldebrev kan kvittning emellertid ske trots att fordringarna till följd av överlåtelse av skuldebrev inte längre står mot varandra. Kravet på att fordringarna skall *vara av samma art* betyder att t.ex. en penningfordran kan kvittas endast mot en penningfordran. Med *indrivningsbarhet* avses att borgenärens krav godkänns, om han för kravet till en domstol. Indrivningsbarheten förutsätter i regel att fordran har förfallit till betalning och att den inte har preskriberats. I fråga om kvittning finns det några undantag från dessa förutsättningar. En preskriberad fordran kan kvittas enligt förutsättningarna i 5 § preskriptionsförordningen. Enligt 34 § konkursstadgan kan en konkursborgenär kvitta med en fordran som ännu inte förfallit till betalning.

När de allmänna kvittningsförutsättningarna är uppfyllda kan en part kräva kvittning genom att meddela sin motpart detta. Den fordran som den part som framställer kvittningsyrkandet vill kvitta med kallas *motfordran*. Den fordran som kvittas kallas *huvudfordran*. Den part som kräver kvittning är alltså borgenär i fråga om motfordran och gäldenär

i fråga om huvudfordran. Kvittningsyrkandet är formfritt. Några stadganden om när kvittningens rättsverkningar inträder finns inte. Enligt vedertagen rättspraxis inträder kvittningens rättsverkningar när motparten har fått vetskap om kvittningsyrkandet.

Rättsförhållandet mellan en bank och en deponent är ett skuldförhållande, där deponenten är borgenär och banken gäldenär. Om banken i sin tur har beviljat deponenten lån uppfylls kvittningens grundläggande förutsättning — fordringarna står mot varandra. Det finns inga specialstadganden i lag om bankernas kvittningsrätt. I rättspraxis har man ansett att en bank har kvittningsrätt enligt de stadganden och rättsprinciper som allmänt gäller för kvittning (t.ex. högsta domstolens avgörande 1961 II 5, 1966 II 19 och 1986 I 1). Samma ståndpunkt har i princip också den juridiska doktrinen intagit.

1.2. Utmättningsbegränsningar och kvittning

I 26 § lagen om arbetsavtal förbjuds en arbetsgivare att kvitta arbetstagarens lönetillgodohavanden med sin motfordran till den del lönen enligt lag inte får utmätas. Ett liknande stadgande ingår i 22 § sjömanslagen (423/78). I den juridiska doktrinen har man ansett att denna princip också allmänt kan tillämpas på kvittning. Utmättningsförbuden har ansetts samtidigt innebära att förbudet utsträcker sig till kvittning. Också god banksed har ansetts innebära att stadgandena om skydd vid utmätning tillämpas när en bank använder sig av kvittning.

De allmänna stadgandena om utmättningsförbud och utmättningsbegränsningar finns i 4 kap. utsökningslagen. Också i åtskilliga andra lagar finns utmättningsförbud, särskilt i pensions-, social- och försäkringslagstiftningen. I speciallagstiftningen finns förbud mot utmätning av bland annat folkpension, barnbidrag, moderskapsunderstöd, underhållsstöd, bostadsbidrag samt vissa rättigheter och ersättningar som grundar sig på ett personförsäkringsavtal.

Enligt en huvudregel i 4 kap. 6 § utsökningslagen skall från utmätning av lön undantas två tredjedelar av vad som av lönen hänför sig till tiden mellan utmätningen och följande löneutbetalningsdag. Har tidpunkten för utbetalning-

en av lönen inte bestämts på förhand, skall från utmätning undantas två tredjedelar av varje lönepost. Den del av lönen som inte får utmätas uträknas på basis av det belopp av lönen som blir kvar efter att förskottsinnehållning skett.

Av lön som utbetalas med vissa bestämda mellantider skall emellertid från utmätning alltid undantas minst så mycket som gäldenären fram till nästa lönebetalningsdag anses behöva till underhåll av sig själv och av sin make samt egna och makens barn och adoptivbarn, om de försörjs av honom. Av den del av lönen som överstiger det s.k. *skyddade belopp* som avses i stadgandet får inte mera än tre fjärdedelar utmätas. Om storleken av det skyddade beloppet och om ändringar av det stadgas närmare i förordningen om skyddat belopp vid utmätning av lön (1031/89).

Stadgandena om lön tillämpas enligt 4 kap. 7 § utsökningslagen också på pension, livränta, sjukdagpenning, moderskaps-, faderskaps- och föräldrapenning, ersättning för minskning i inkomst eller uppehälle samt andra utkomstförmåner, om inte utmätning av dem har förbjudits i lag. I paragrafen förbjuds utmätning av understöd eller kostnadsersättning som med stöd av pensions- eller sociallagstiftningen betalas för ett visst ändamål. Från utmätning skall också undantas ersättning för sveda och värk, lyte eller annat bestående men eller för sjukvårdskostnader, begravningskostnader eller andra kostnader som beror på en personskada.

Om utmätning av en enskild näringsidkares näringsinkomst stadgas i 4 kap. 8 a § utsökningslagen. Enligt en huvudregel skall av näringsinkomst undantas fem sjättedelar från utmätning. På utmätning av näringsinkomst tillämpas också 4 kap. 6 § 3 mom. som gäller skyddat belopp av lön.

1.3. Bankinspektionens anvisningar

Den 15 november 1991 gav bankinspektionen depositionsbankerna anvisningar (Dnr 3/114/91) om bankernas kvittningsrätt i vissa fall. I anvisningarna behandlas de allmänna förutsättningarna för kvittning, tillämpningen av bestämmelserna om skydd vid utmätning på kvittning och kvittning av medel under betalningsförmedling.

Bankinspektionen anser i anvisningarna att god banksed förutsätter att bestämmelserna om

skydd vid utmätning iakttas när banken använder sig av deponentens medel i banken för fullgörelse av den fordran som banken har mot deponenten. Enligt anvisningarna får t.ex. i fråga om ett konto med kredit stadgandena inte kringgås genom att de medel som faller inom ramen för skyddsbestämmelserna, i stället för att de kvittas, i sin helhet uppfattas som en amortering av kontots kredit. Kvittningen får inte heller ske så att den skuld som innehavaren av ett konto med kredit har gentemot banken ökas inom ramen för kreditlimiten.

Enligt anvisningarna skall banken självmant iakttä kvittningsbegränsningarna, om banken direkt kan konstatera att de medel som flyter in på kontot är underkastade skyddsbestämmelserna. Om orsaken till betalningen inte direkt kan konstateras, skall banken återställa medlen till den del de inte hade kunnat utmätas, om deponenten när han fått vetskap om kvittningen åberopar att de medel som fanns på kontot var underkastade skyddsbestämmelserna. Efter att kunden har åberopat skyddsbestämmelserna kan banken också försäkra sig om sakläget genom att den kontaktar betalaren i syfte att kontrollera orsaken till betalningen.

Ett kvittningsyrkande skall enligt anvisningarna genast meddelas deponenten, eftersom kvittningens rättsverkningar inträder först vid kvittningsmeddelandet. Av meddelandet om kvittning skall framgå vilken eller vilka av bankens skulder som kvittas och på vilken grund detta sker. Dessutom skall de bankens fordringar individualiseras som på detta sätt skall anses ha blivit fullgjorda.

Med de medel som används vid kvittningen skall enligt anvisningarna först betalas fordrans ränta och sedan fordrans kapital. Om en del av bankens fordringar är förknippade med säkerheter och andra inte, kan de fordringar som saknar säkerheter kvittas först. Av fordringar med likvärdiga säkerheter skall den fordran kvittas först som i fråga om räntan är ofördelaktigast för konsumenten. Kvittningen skall verkställas så att den för kunden förorsakar så ringa olägenheter som möjligt.

Bankinspektionen anser att det vid betalningsförmedling rättsligt sett är fråga om ett uppdragsförhållande. Den bank som tagit emot uppdraget kan enligt anvisningarna inte använda sig av sådana medel som banken för betalningsförmedling fått i sin besittning till att kvitta sina egna fordringar, trots att banken

har en kvittningsbar fordran mot betalaren eller den som bestämts som mottagare av medlen.

Om betalningen skall förmedlas till betalningsmottagarens konto i den bank som erhållit uppdraget, skall medlen enligt uppdraget bokföras på mottagarens konto. Efter detta är en kvittning möjlig, om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda. På motsvarande sätt är en annan bank, som vid betalningsförmedling fungerar som ombud för betalningsmottagaren och som således inte tagit emot uppdraget, skyldig att bokföra den influtna betalningen på mottagarens konto. Först efter detta är en kvittning möjlig, om förutsättningarna annars är uppfyllda.

1.4. Situationen i vissa andra länder

I den *danska* lagen om skuldebrev och konkurslagen finns det stadganden om kvittning, men några specialstadganden om bankernas kvittningsrätt existerar inte. I äldre rättsdoktrin har man framfört att t.ex. sociala hänsyn kunde begränsa kvittningsrätten. I nyare doktrin har man emellertid ansett att ett penninginstitut kan kvitta medel som finns på kundens checkkonto och medel på ett annat sådant konto som används främst för uppbevaring av kontanta medel.

I *Norge* finns det stadganden om kvittning bland annat i lagen om skuldebrev, preskriptionslagen samt i lagen om realisering av fordringar (lov om fordringshavernes dekningsrett). I rättspraxis och rättsdoktrin har man framfört avvikande uppfattningar om bankernas kvittningsrätt. I rättspraxis har kvittningsrätten accepterats, medan man i rättsdoktrinen har konstaterat att det rådande rättsläget i fråga om bankernas kvittningsrätt är oklart.

I *Sverige* finns det stadganden om kvittning bland annat i lagen om skuldebrev, konkurslagen, preskriptionslagen och lagen om arbetsgivares kvittningsrätt. Några särskilda stadganden om bankernas kvittningsrätt finns inte, men i rättspraxis har kvittningsrätten i regel godkänts. I rättsdoktrinen har rättsläget ansetts vara oklart och man har framfört bland annat att kvittningsrätten borde begränsas t.ex. när betalningen som flyter in på kontot består

av löne- eller pensionsinkomst eller när kontot används av en privatperson för hans betalningstrafik.

I *Förbundsrepubliken Tysklands* lagstiftning finns det stadganden om kvittning i bland annat konkurslagen, civilprocesslagen, civillagboken (BGB) samt i lagen om allmänna avtalsvillkor. Civillagboken innehåller ett kvittningsförbud till den del en fordran inte får utmätas. I civilprocesslagen stadgas om de viktigaste utmätningsförbuden. Av gäldenärens inkomster kan en del inte alls utmätas (vissa bidrag) och en del endast i begränsad mån (bland annat löne- och pensionsinkomster). I detta sammanhang finns också ett stadgande om utmätningsbegränsningar i fråga om medel på gäldenärens konto. En domstol kan på ansökan av gäldenären återkalla utmätningen av medel på kontot till den del kontoinnehavaren visar att medlen hör till utmätningsbegränsningen enligt stadgandet. Domstolen återkallar utmätningen till den del kontoinnehavaren behöver medlen för underhåll av sig själv eller för betalning av underhållsbidrag. Kontoinnehavaren har bevisbördan också i fråga om att de nämnda förutsättningarna uppfylls.

Också i den tyska sociallagboken finns ett särskilt utmätningsförbud beträffande betalningar som flutit in på kontoinnehavarens konto. Ett bidrag som avses i lagen och som betalas in på kontot är skyddat mot utmätning under sju dagar från att betalningen bokfördes på kontot. Kontoinnehavaren har bevisbördan för att förutsättningarna är uppfyllda.

1.5. Bedömning av nuläget

Till följd av den ekonomiska depressionen har också de problem som hänger samman med kvittning accentuerats. Problem har uppstått särskilt i förhållandet mellan banker och kontoinnehavare.

Jämfört med andra borgenärer har bankerna exceptionellt omfattande möjligheter att använda sig av kvittning. Detta beror på att en central del av bankverksamheten utgörs av att betalningsrörelsen handhas vid sidan av att depositioner tas emot och krediter beviljas. Löner, pensioner, andra motsvarande regelbundet återkommande betalningar samt olika ersättningar, bidrag och utkomstförmåner betalas i regel in på betalningsmottagarens bankkonto. Bankens kvittningsrätt har inte ansetts

vara beroende av vilka betalningar kontots medel består av. Kvittningsrätten begränsar sig således inte endast till kontoinnehavarens egentliga depositioner, utan alla medel som i samband med betalningsrörelse bokförts på kontot kan oberoende av sitt ursprung och användningsändamål användas för kvittning.

De ekonomiska svårigheter som bankerna drabbats av har lett till ett behov hos bankerna att effektivisera indrivningen av deras fordringar. Till följd av detta har bankerna också tillgripit kvittning lättare än under normala tider. Bankernas obegränsade kvittningsrätt kan emellertid leda till oskäligheter för kontoinnehavarna. Av kvittningen följer att kontoinnehavaren på motsvarande sätt förlorar sin rätt att disponera över sina medel på kontot. Eftersom bankens krav på kvittning ofta beror på att kontoinnehavaren inte har förmått sköta sitt lån, kan en förlust av bruksmedlen orsaka stora svårigheter för en kontoinnehavare som också i övrigt är i betalningsvårigheter. I sin användning får han inte ens alltid sådana medel som flutit in på kontot och som är avsedda att täcka hans dagliga levnadskostnader och att trygga en minimiutkomst.

Ett andelslag som bedriver sparkasseverksamhet har i princip samma möjligheter att kvitta som en bank. I praktiken är kvittningssituationerna inte lika vanliga, eftersom sparkassorna inte får bevilja sina medlemmar lån. Kvittning kan emellertid komma i fråga när kontoinnehavaren på kredit har skaffat sig nyttigheter av andelslaget. De medel som flyter in på en privatpersons sparkassekonto är av samma art som medel som flyter in på ett bankkonto. På grund av detta kan en obegränsad kvittningsrätt i fråga om sparkassekonton försätta en kontoinnehavare på motsvarande sätt i en oskälig situation.

Bankinspektionens anvisningar om kvittning har gjort kvittningsförfarandet klarare, men de har inte avlägsnat alla problem som uppstått. Bankinspektionen och konsumentmyndigheterna har efter att anvisningarna gavs fått kännedom om flera fall där bankerna inte har iakttagit bestämmelserna om skydd vid utmätning. Till viss del torde detta bero på att en tillämpning av bestämmelserna om skydd vid utmätning på kvittning i enlighet med anvisningarna kräver att orsaken till de betalningar som inlutit på kontot och de utmätningar som redan verkställts utreds. I praktiken har bankerna inte alltid vidtagit åtgärder för att utreda

dessa omständigheter. Även om bankerna, efter att kunden har anmärkt om saken eller efter att en myndighet har ingripit, har korrigerat sitt förfarande som stred mot anvisningarna, kan också en tillfällig förlust av bruksmedlen orsaka en privatperson stora svårigheter.

Tillämpningen av bestämmelserna om skydd vid utmätning på kvittning baserar sig inte på lag utan på en myndighets anvisningar som inte är bindande. Bankinspektionens anvisningar grundar sig i sin tur på bankinspektionens tolkning av vad som är god banksed. Även om stöd för tolkningen kan hittas i rättsdoktrinen, kan man inte anse att administrativa anvisningar är tillräckliga för att begränsa kvittningsrätten. Kvittningsbegränsningarna kräver reglering på lagnivå.

2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

Till följd av ovanstående omständigheter föreslås att lagstiftningen kompletteras med uttryckliga stadganden som begränsar kvittningsrätten. Enligt förslaget skall en depositionsbank och ett sådant andelslag som bedriver sparkasseverksamhet vid kvittning iakttä bestämmelserna om skydd vid utmätning.

Syftet med stadgandena är detsamma som syftet med bestämmelserna om skydd vid utmätning och arbetsavtalslagstiftningens kvittningsbegränsningar, dvs. att trygga gäldenärens minimiutkomst. Detta syfte kan för närvarande bli ouppnått, när en bank till kvittning kan använda t.ex. utkomststöd eller det skyddade beloppet av lön genast efter att betalningen flutit in på personens konto. Förslaget innebär att gäldenären kan använda sina oundgängliga inkomster oberoende av om de betalas in på hans bank- eller sparkassekonto eller om de betalas kontant eller med postanvisning.

Stadgandena skall gälla privatpersoners kontotillgodohavanden och sådana medel under förmedling som anvisats att betalas till en privatperson. Regleringen skall inte gälla juridiska personers (samfunds eller stiftelsers) kontotillgodohavanden. Detta beror på att de sociala omständigheter som föranleder utmätningensbegränsningarna och på motsvarande sätt de föreslagna kvittningsbegränsningarna kan gälla endast naturliga personer.

I praktiken är det möjligt att det på en juridisk persons konto har betalats in medel

som anvisats bli betalda till privatpersoner och som är skyddade mot utmätning. Stadgandena skall tillämpas också i dylika fall.

Utan betydelse är däremot om personen är konsument eller om han idkar näring. Det är lika motiverat att trygga en privat näringsidkare som andra naturliga personers minimiutkomst. På grund av detta har också utmätning av näringsinkomst begränsats i huvuddrag på samma sätt som utmätning av löneinkomst.

Enligt förslaget skall banken eller andelslaget innan kvittning tillgrips reda ut om medlen kan utmätas. Man kan ofta sluta sig till om medlen kan utmätas av de anteckningar som på bankgiroblanketten gjorts om betalaren och orsaken till betalningen. Vid behov skall banken eller andelslaget ta kontakt med betalaren för att reda ut orsaken till betalningen. I fråga om betalningar som delvis är skyddade mot utmätning, såsom lön och pension, skall också eventuellt redan verkställda utmätningar redas ut.

Det kan ibland vara oskäligt besvärlig för en bank eller ett andelslag att reda ut om medlen kan utmätas. På kontot kan flyta in medel, vars avsändare eller orsak inte kan identifieras. Trots försök lyckas man inte alltid få kontakt med en betalare som är känd. Betalaren kan också vägra meddela orsaken till betalningen. I sådana fall har det inte ansetts finnas skäl för att vägra en kvittningsmöjlighet, eftersom medlen i fråga väl kan vara utmätningbara. Det är dock viktigt att gäldenären härvid får tillräcklig information om sina rättigheter och att rättsmedel står honom till buds med vilka han omedelbart kan få ett felaktigt förfarande korrigerat.

På basis av ovanstående omständigheter föreslås att en bank eller ett andelslag får kräva kvittning också utan att medlens kvittningsbarhet utreds, om en utredning inte är möjlig utan oskäligt besvär. I dylika fall skall banken eller andelslaget emellertid i samband med kvittningsyrkandet skriftligen lämna kontoinnehavaren meddelande om begränsningen i kvittningsrätten och förutsättningarna för att kvittningen skall återgå. Kvittningen skall återgå om kontoinnehavaren inom föreskriven tid visar att medlen faller inom ramen för utmätningsskyddet.

S.k. direktdebiteringsavtal är relativt allmänna i förhållanden mellan banker och deras kunder. Det är vanligt att ett avtal ingås t.ex. om att banken på förfallodagen direkt debite-

rar gäldenärens bankkonto med amorteringens och räntans belopp i fråga om lån som banken beviljat. Det finns inga skäl att förhindra dylika förfaringssätt som godkänns av bäge parterna. Därför föreslås att begränsningarna i kvittningsrätten inte skall tillämpas när kontodebiteringen grundar sig på en uttrycklig fullmakt av kontoinnehavaren. Genom att förutsätta fullmakt har man velat betona att ett undantag från bestämmelserna om skydd vid utmätning alltid förutsätter en klar viljeyttring av kontoinnehavaren själv. En bank får således inte t.ex. i ett skuldebrevs standardvillkor förbehålla sig rätten att debitera kontots medel som är skyddade mot utmätning.

Ett undantag från den föreslagna regleringen är möjlig endast med stöd av ovan nämnda fullmakt. I övrigt är stadgandena tvingande till förmån för kontoinnehavaren.

Vid beredningen av propositionen övervägdes som ett alternativ i fråga om kvittningsskyddet att alla betalningar och depositioner som flyter in på en privatpersons konto skulle vara skyddade en föreskriven kortare tid mot kvittning. Ett allmänt kvittningsförbud under en viss tid hade varit entydigt, och tillämpningen av stadgandet i praktiken hade varit avsevärt mycket enklare än en tillämpning av bestämmelserna om skydd vid utmätning. Man har emellertid avstått från detta alternativ, eftersom det skulle leda till ett mycket mer vidsträckt kvittningsförbud än vad det verkliga behovet kräver. Detta skulle i sin tur leda till att bankerna oftare än för närvarande skulle skrida till rättsliga åtgärder för att få sina fordringar indrivna. Kvittning som ett sätt att driva in en fordran kan emellertid stå i samklang med båda parternas intressen, eftersom man härvid kan undvika de tilläggskostnader som orsakas av rättslig indrivning. En vidsträckt begränsning av kvittningsrätten skulle också innebära, om den rättsliga indrivningen ökar, att domstolarnas och utskökningsmyndigheternas arbetsmängd skulle öka.

3. Propositionens verkningar

Propositionen har inga verkningar i fråga om organisation eller personal. Den påverkar inte heller i övrigt den offentliga ekonomin. Propositionen förbättrar och klargör särskilt skuldsatta privatpersoners ställning, eftersom de medel som är avsedda att trygga minimiutkom-

sten, såsom det skyddade beloppet av lön eller pension och olika utkomstförmåner, står oberoende av betalningssättet till mottagarens förfogande utan att någon kvittning hindrar det.

Den föreslagna begränsningen av kvittningsrätten och den utredning av om medlen kan utmätas som anknyter till denna rätt leder till ett behov hos depositionsbankerna och andelslagen att se över kvittningsförfarandena. Dessutom förutsätts också att personalen utbildas i frågor som hänför sig till utmätningsskyddet. Förslaget kommer emellertid inte att i betydande grad påverka de bankers verksamhet som redan har förfarit på det sätt som bankinspektionens anvisningar förutsätter.

4. Beredningen av propositionen

Den 17 juni 1992 preciserade justitieministeriet uppgiften för den kommission för ändring av konsumentkreditlagstiftningen som ministeriet tillsatte den 3 april 1991 på så sätt att kommissionen i brådskande ordning särskilt skulle reda ut behovet av och möjligheterna till att reglera kreditgivarnas kvittningsrätt. Kommissionens andra delbetänkande (kommitébetänkande 1993:7 bilaga), som gällde kvittning, blev klart i september 1992. I sitt delbetänkande föreslog kommissionen en reglering enligt vilken betalningar och depositioner som inflyter på en konsuments bank- eller sparkassekonto skall vara skyddade mot kvittning under en en månad lång tid. Enligt en avvikande mening, som bifogades betänkandet, ansågs en sådan reglering tillräcklig enligt vilken en bank eller ett andelslag inte får kvitta med medel som faller inom ramen för bestämmelserna om skydd vid utmätning.

Ett tillfälle vid vilket åsikter om delbetänkandet fick framföras ordnades den 17 september 1992 vid justitieministeriet. Deltagarna representerade finansministeriet, handels- och industriministeriet, konsumentklaganämnden,

konsumentverket, bankinspektionen, Kuluttajat-Konsumenterna, Kommunala konsumentrådgivarna, Finlands Juristförbund, Centrallaget för Handelslagen i Finland SOK, Bankföreningen i Finland och Finansieringsbolagens Förening i Finland. Dessutom tillställdes justitieministeriet skriftliga utlåtanden av Finlands Bank, Centralhandelskammaren, Finlands Konsumentförbund och Svenska lantbruksproducenternas centralförbund. Det ansågs allmänt att det är nödvändigt att begränsa kvittningsrätten i lag. Nio av dem som hördes, bland annat konsumentmyndigheterna, bankinspektionen och konsumentorganisationerna, understödde det allmänna tidsbegränsade kvittningsförbud som kommissionen föreslog. Finansministeriet, Finlands Bank och de organisationer som representerade kreditgivarna (sammanlagt sex instanser) ansåg det vara tillräckligt att bestämmelserna om skydd vid utmätning tillämpas på kvittning.

Den fortsatta beredningen har skett som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Regeringens proposition baserar sig på det förslag som ingick i reservationen betänkandet och avviker således från den åsikt som framfördes av majoriteten av remissinstanserna. De omständigheter som lett till lösningen har närmare behandlats i avsnitt 2.

5. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Regeringens proposition med förslag till lagstiftning om kreditinstitut och finansiella institut och deras verksamhet (RP 295/1992 rp) avläts till riksdagen i november 1992. I propositionen föreslås att det stiftas en kreditinstitutslag, som skall ersätta lagen om depositionsbankernas verksamhet. Om kreditinstitutslagen stiftas skall stadgandet som i denna proposition föreslås fogas till lagen om depositionsbankernas verksamhet fogas till kreditinstitutslagen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Lagen om depositionsbankernas verksamhet

20 §. Om en depositionsbank vill kvitta en fordran som banken har mot kontoinnehavaren med de medel som kontoinnehavaren har i banken, måste de allmänna förutsättningarna för kvittning alltid vara uppfyllda. Fordringarna som skall kvittas skall alltså vid kvittningsögonblicket stå mot varandra, vara av samma art och vara indrivningsbara, om inte något annat undantagsvis följer av speciallagstiftning. De allmänna förutsättningarna för kvittning har närmare behandlats i avsnitt 1.1. i den allmänna motiveringen.

I den föreslagna paragrafens 1 *mom.* begränsas en depositionsbanks kvittningsrätt på det sättet att banken med sin motfordran inte får kvitta sådana medel som finns på en privatpersons konto eller anvisats bli betalda till honom och som enligt lag inte får utmätas. Gällande utmätningsförbud och utmätningsbegränsningar har närmare behandlats i avsnitt 1.2. i den allmänna motiveringen. Kvittning av t.ex. folkpension, barnbidrag och bostadsunderstöd som betalas in på kontot är således inte tillåten. Av lön, näringsinkomst eller pension kan endast den del kvittas som vid kvittningsögonblicket också kan utmätas.

Kvittningsbegränsningarna gäller en privatpersons, dvs. en naturlig persons kontotillgodohavanden. Begränsningarna gäller också sådana medel under förmedling som anvisats att betalas till en privatperson. Utan betydelse är om kontoinnehavaren har ställningen av en konsument eller om han idkar näring. Arten av bankens motfordran är inte heller av betydelse. Sådana medel på juridiska personers (samfunds och stiftelsers) konton som ägs av kontoinnehavaren berörs däremot inte av stadgandena. Stadgandena kan emellertid bli tillämpliga när en juridisk persons konto används till att betala medel som anvisats en privatperson.

Enligt momentet skall banken före kvittningen reda ut om medlen kan utmätas. I allmänhet kan utmätningsbarheten redas ut på basis av de uppgifter som i samband med bankgirot givits om betalaren och om orsaken till betalningen. Om det endast finns uppgift om betalaren, skall banken i regel kontakta

honom för att få reda på orsaken till betalningen.

Enligt allmänna rättsprinciper inträder rättsverkningarna av kvittningen när motparten fått kännedom om kvittningsyrkandet. Kvittningen förutsätter sålunda alltid ett meddelande. Banken kan kräva kvittning genom ett formfritt meddelande, om det är klart att medlen kan utmätas. Detta är fallet t.ex. då det är fråga om en tidsbunden deposition, en skatteåterbäring, en ersättning på basis av en skadeförsäkring, ett arv eller någon annan motsvarande utmätningsbar prestation, vars orsak kan utredas.

Om banken i strid med momentet kvittar medel som inte kan utmätas, är kvittningen ogiltig. Kvittningen saknar således verkningar. Kontoinnehavaren får t.ex. använda sitt bankkort som betalningsmedel också i fråga om den penningssumma som banken låtit bli att bokföra på kontot till följd av den lagstridiga kvittningen.

Enligt paragrafens 2 *mom.* kan banken kräva kvittning också utan att medlens utmätningsbarhet utreds, om en utredning inte är möjlig utan oskäligt besvär. Man kan anse att en utredning orsakar oskäligt besvär, om t.ex. betalaren är okänd. I fråga om en utredning av utmätningsbarheten är den viktigaste informationen orsaken till betalningen och den kan i allmänhet kontrolleras endast hos betalaren. Även om betalaren är känd kan utredningen orsaka oskäligt besvär om betalaren trots upprepade försök inte kan nås för en utredning av orsaken till betalningen.

Om utmätningsbarheten inte har kunnat utredas, förutsätter en giltig kvittning att informationsskyldigheten enligt momentet är uppfylld. Ett formfritt kvittningsyrkande är inte tillräckligt för att kvittningens rättsverkningar skall inträda. Banken skall i samband med kvittningsyrkandet skriftligen informera kontoinnehavaren om begränsningar enligt 1 *mom.*, dvs. om att bankens kvittningsrätt inte gäller medel som enligt lag inte får utmätas. Dessutom skall banken lämna kontoinnehavaren meddelande om den återgång av kvittningen om vilken det stadgas i momentet.

I de fall som avses i momentet inträder kvittningens rättsverkningar när kontoinnehavaren får kännedom om kvittningsyrkandet och om de övriga omständigheter om vilka ett skriftligt meddelande skall lämnas. Enligt mo-

mentet skall emellertid kvittningen återgå om kontoinnehavaren inom 14 dagar från det han fått kännedom om yrkandet framställer en utredning om att medlen inte kan utmätas.

Kvittningsyrkandet kan delges kontoinnehavaren personligen eller det kan också sändas per post till den adress som kontoinnehavaren senast meddelat banken. Enligt momentet skall kontoinnehavaren anses ha fått del av kvittningsyrkandet sjunde dagen efter att meddelandet om yrkandet avsändes, om inte någon annan utredning om tidpunkten för delfåendet kan framställas. Ett motsvarande stadgande ingår i 22 § lagen om delgivning i förvaltningsärenden (232/66) och i 6 kap. 8 § konsumentskyddslagen (37/78). Banken skall vid behov visa vid vilken tidpunkt meddelandet avsändes.

Om banken försummar sin informationsskyldighet enligt momentet är kvittningen ogiltig.

Kvittningsbegränsningarna skall enligt paragrafens 3 *mom.* inte tillämpas när kontot debiteras med stöd av en uttrycklig fullmakt av kontoinnehavaren. Fullmakten kan gälla t.ex. bankens rätt att på förfallodagen direkt debitera kontoinnehavarens konto med ett belopp som motsvarar amortering av och ränta på det lån som banken beviljat kontoinnehavaren. I dylika fall kan direktdebiteringen, om gäldenären så vill, i fråga om löneinkomster överstiga den del av lönen som kan utmätas. Med stöd av fullmakt kan debiteringen också rikta sig mot sådana inbetalningar på kontot som inte alls får utmätas.

En fullmakt karakteriseras av att den när som helst kan återkallas. För klarhetens skull har det dock ansetts vara nödvändigt att i momentet uttryckligen nämna om rätten att återkalla en fullmakt. Stadgandet innebär ock-

så att kontoinnehavaren har rätt att ändra fullmakten. Ett återkallande eller en ändring av fullmakten träder i kraft genast när banken får del av återkallandet eller ändringen, om inte kontoinnehavaren har föreskrivit en senare tidpunkt för ikraftträdandet.

En avvikelse från paragrafens stadganden till kontoinnehavarens nackdel får ske endast i fråga om en fullmakt som avses i detta moment. Till övriga delar är stadgandena tvingande till förmån för kontoinnehavaren.

1.2. Lagen om andelslag

17 e §. Stadgandet som enligt förslaget skall fogas till lagen om andelslag har samma innehåll som stadgandet som föreslås fogas till lagen om depositionsbankernas verksamhet. Den som framställer ett kvittningsyrkande är i stället för en depositionsbank ett andelslag som bedriver sparkasseverksamhet.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa. Eftersom de föreslagna lagarna i huvuddrag motsvarar de administrativa anvisningar som redan tidigare utfärdats och eftersom avsikten med lagarna är att förhindra oskälig kvittningspraxis, finns det inte något behov av en övergångsperiod.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av lagen om depositionsbankernas verksamhet

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till lagen den 28 december 1990 om depositionsbankernas verksamhet (1268/90) en ny 20 § i stället för den 20 § som upphävts genom lag av den 20 december 1991 (1545/91) som följer:

20 §

En depositionsbank får inte med sin motfordran kvitta sådana medel som finns på en privatpersons konto eller som har anvisats bli betalda till honom och som enligt lag inte får utmätas. Före kvittningen skall banken reda ut om medlen kan utmätas. En kvittning i strid med detta moment är ogiltig.

Är det inte möjligt att utan oskäligt besvär reda ut om medlen kan utmätas, får banken dock kräva kvittning, om den i samband med kvittningsyrkandet skriftligen lämnar kontoinnehavaren meddelande om begränsningen av kvittningsrätten enligt 1 mom. och om en återgång av kvittningen enligt detta moment. Kvittningen återgår, om kontoinnehavaren inom 14 dagar från det han fick kännedom om kvittningsyrkandet lägger fram utredning om

att medlen inte får utmätas. Om inte någon annan utredning kan läggas fram om tidpunkten för delfäendet av kvittningsyrkandet, skall kontoinnehavaren anses ha fått del av yrkandet den sjunde dagen efter att meddelandet om yrkandet avsändes. Om kontoinnehavaren inte ges den information som anges i detta moment, är kvittningen ogiltig.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller inte när kontoinnehavarens konto debiteras med stöd av hans uttryckliga fullmakt. En sådan fullmakt kan kontoinnehavaren återkalla när som helst. Andra avtal som minskar kontoinnehavarens rättigheter enligt denna paragraf är ogiltiga.

Denna lag träder i kraft den
199 .

2.

Lag

om ändring av lagen om andelslag

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen den 28 maj 1954 om andelslag (247/54) en ny 17 e § som följer:

17 e §

Ett andelslag som bedriver sparkasseverksamhet får inte med sin motfordran kvitta sådana medel som finns på en privatpersons konto eller som har anvisats bli betalda till honom och som enligt lag inte får utmätas. Före kvittningen skall andelslaget reda ut om medlen kan utmätas. En kvittning i strid med detta moment är ogiltig.

Är det inte möjligt att utan oskäligt besvär reda ut om medlen kan utmätas, får andelslaget dock kräva kvittning, om det i samband med kvittningsyrkandet skriftligen lämnar kontoinnehavaren meddelande om begränsningen av kvittningsrätten enligt 1 mom. och om en återgång av kvittningen enligt detta moment. Kvittningen återgår, om kontoinnehavaren inom 14 dagar från det han fick kännedom om kvittningsyrkandet lägger fram utredning om

att medlen inte får utmätas. Om inte någon annan utredning kan läggas fram om tidpunkten för delfäendet av kvittningsyrkandet, skall kontoinnehavaren anses ha fått del av yrkandet den sjunde dagen efter att meddelandet om yrkandet avsändes. Om kontoinnehavaren inte ges den information som anges i detta moment, är kvittningen ogiltig.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller inte när kontoinnehavarens konto debiteras med stöd av hans uttryckliga fullmakt. En sådan fullmakt kan kontoinnehavaren återkalla när som helst. Andra avtal som minskar kontoinnehavarens rättigheter enligt denna paragraf är ogiltiga.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Helsingfors den 30 april 1993

Republikens President
MAUNO KOIVISTO

Justitieminister *Hannele Pokka*